

NGHỊ LUẬN VỀ MỘT TƯ TƯỞNG, ĐẠO LÍ

I – BÀI TẬP

1. Đề 3, sách giáo khoa, trang 175.

2. Đề 2, sách giáo khoa, trang 175.

3. So sánh hai đề văn nghị luận sau, nêu sự giống nhau trong cách ra đề và cách làm.

a) Mác nói : "Mọi tiết kiệm, suy cho cùng là tiết kiệm thời gian". Anh (chị) hiểu thế nào về ý kiến đó ?

b) Nhà văn Pháp Đơ Xtan viết : "Hiểu biết thấu đáo thì sẽ tha thứ được tất cả, con người sẽ trở nên biết khoan dung".

Hãy bình luận câu nói ấy.

4. Bình luận câu tục ngữ : "Thương người như thể thương thân".
5. "Gần mực" có nhất thiết bị "đen" không ?
6. Nhân cách và tiền tài.

II – GỢI Ý GIẢI BÀI TẬP

1. Đây là dạng đề mở. Học sinh có thể làm bài theo yêu cầu phân tích, giải thích, bình luận, chứng minh ý kiến của Chủ tịch Hồ Chí Minh đều được, nhưng thoả đáng hơn là bình luận, bởi qua đó bày tỏ thái độ của mình đối với lời dạy của lãnh tụ. Lời của Chủ tịch Hồ Chí Minh có hai ý. Một là, thực hiện các đức tính tốt như trong sạch, chất phác, hăng hái, cần kiệm ; hai là xoá bỏ hết những vết tích nô lệ trong tư tưởng và hành động. Người làm bài phải cố gắng để có được cách hiểu đúng đắn về các khái niệm "trong sạch", "chất phác", "hăng hái", "cần kiệm". Có thể tra từ điển tiếng Việt rồi ghi vào vở bài tập. Khó hơn là hiểu nội dung của cụm từ "vết tích nô lệ trong tư tưởng và hành động". Có thể hiểu đó là cách suy nghĩ và hành động một cách tiêu cực, thụ động theo lối mòn, bảo gì làm nấy, thiếu tinh thần chủ động, sáng tạo của người làm chủ. Ý này rất hay. Bởi vì vết tích nô lệ trong tư tưởng và hành động trong mỗi người chúng ta còn rất nhiều. Nếu chỉ có các đức tính tốt mà Hồ Chí Minh đã nêu cũng chưa thể trở thành người chủ mới của đất nước. Phải chủ động, sáng tạo đồng thời gột sạch tính ỷ lại, tính bất chước thụ động thì mới trở thành người chủ mới của đất nước và của chính mình.

2. Câu nói của Gớt đề cập đến một vấn đề quan trọng : nhận thức chính mình. Từ xưa, nhiều nhà triết học đã lưu ý : mỗi người đều phải biết mình là ai thì mới có cách sống và hành động phù hợp, đạt được thành công. Nhưng Gớt đặt vấn đề quan trọng hơn : Làm thế nào để nhận thức được chính mình ? Theo ông, đó là vấn đề thực tiễn. Hãy ra sức thực hiện bổn phận, sẽ biết được giá trị của mình ; hãy ra sức học tập, sẽ biết năng lực của mình ; hãy tham gia công tác xã hội, sẽ biết uy tín của mình ; hãy tham gia hoạt động văn nghệ, sẽ biết tài năng văn nghệ của mình ; hãy giao tiếp rộng rãi, sẽ biết mình vụng hay khéo. Gớt khích lệ mọi người tham gia vào thực tiễn. Nhiều người nhút nhát, e ngại, chỉ thích ngồi tư duy, tưởng tượng, ảo tưởng về giá trị của mình. Những ai muốn thực sự hiểu mình thì hãy tích cực thể hiện mình trong thực tiễn.

3. Hai đề a và b giống nhau ở chỗ : bàn luận, lí giải một tư tưởng chứa đựng trong câu danh ngôn. Mỗi đề bài đều giới thiệu một câu danh ngôn và một yêu cầu cần giải quyết khi viết một bài văn nghị luận.

Khi gặp các đề tương tự, việc trước tiên là phải giải thích chính xác nội dung câu danh ngôn, tìm được những ý phù hợp với yêu cầu của đề bài và viết bài nghị luận.

a) Gợi ý về nội dung câu nói của Mác : Mọi của cải do lao động mà có, thời gian là đại lượng đo sức lao động. Do đó, mọi tiết kiệm suy cho cùng là tiết kiệm thời gian.

b) Gợi ý về nội dung ý kiến của Đơ Xtan : Hiểu biết thấu đáo về con người thì sẽ biết tha thứ và khoan dung. Người ta thường khắt khe, bắt bẻ nhau chỉ vì quá ít hiểu biết về mình và về người.

4. Bình luận câu tục ngữ này cần biết phân tích để hiểu được nội dung nhân bản sâu sắc của nó. Có người cho : lấy thương thân mình làm chuẩn để thương người thì sẽ đề cao chủ nghĩa cá nhân. Thực ra, hiểu như vậy không đúng, bởi vì những kẻ ích kỉ, vị kỉ thì sẽ không biết thương người. Ở đây, "thân" là một sinh mệnh, tính mệnh, mà mọi sinh mệnh đều có nhu cầu sống, nhu cầu ấm no, nhu cầu hưởng hạnh phúc. Khái niệm "thương thân" bao gồm các nội dung đó. Do đó, "thương người" tức là quan tâm tới sự sống, sự ấm no, nhu cầu hưởng hạnh phúc của người khác. Chính vì tư tưởng đó mà người bình dân còn có những câu như : "Một miếng khi đói bằng một gói khi no", "Lá lành đùm lá rách",... Nội dung nhân đạo, nhân bản của câu tục ngữ "Thương người như thể thương thân" rất sâu sắc.

5. Câu tục ngữ "Gần mực thì đen" khái quát tác động tiêu cực của hoàn cảnh, môi trường sống đối với con người, nhưng chưa tính đến nhân tố chủ quan của con người. Nếu hiểu rõ và phát huy nhân tố chủ quan của con người : lí tưởng, tính cách, nghị lực, niềm tin, tinh thần khắc phục khó khăn,... thì rõ ràng câu tục ngữ kia không thể có giá trị tuyệt đối. Vì vậy, nhân dân ta có câu ca dao ca ngợi phẩm chất của hoa sen : "Gần bùn mà chẳng hôi tanh mùi bùn" !

6. Nhân cách và tiền tài là một vấn đề tư tưởng luôn luôn đặt ra cho con người. Nhân cách rất quý, mà tiền tài cũng rất quý. Sức mạnh tàn phá nhân cách của đồng tiền rất ghê gớm, không thể coi thường. Từ xưa đã có câu "Hoàng kim hắc ám tâm", nghĩa là vàng có thể làm đen tối lương tâm. Vấn đề đặt ra là phải biết lựa chọn. Nhân cách là cao hơn hết, là cái không thể đánh đổi.